

Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет

Кафедра політології

**Політичні партії і вибори:
українські та світові практики**

Випуск 4

Збірник статей і тез за результатами четвертої міжнародної наукової конференції кафедри політології “Політичні партії і вибори: українські та світові практики” (пам’яті Юрія Романовича Шведа) від 9 листопада 2019 року

в рамках проекту “Удосконалення методів та інструментів політології в Україні: вплив університетів країн Вишеградської четвірки” за підтримки Міжнародного Вишеградського Фонду

<https://www.visegradfund.org/>

Львів

2020

УДК 329:324(477+100)(063)

А 3 П 504

*Рекомендовано Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка,
протокол № 85/5 від 25 травня 2020 р.*

Рецензенти:

Бурдяк В.І. – доктор політичних наук, професор Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича;

Зеленько Г.І. – доктор політичних наук, професор, завідувач відділу теоретичних і прикладних проблем політології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України;

Климончук В.Й. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами четвертої міжнародної наукової конференції “Політичні партії і вибори: українські та світові практики” (пам’яті Юрія Романовича Шведи) від 9 листопада 2019 року / за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. – Вип. 4. – 400 с.

ISBN 978-617-10-0568-6

У збірнику представлено наукові статті і тези виступів учасників четвертої міжнародної наукової конференції “Політичні партії і вибори: українські та світові практики”, організованої за підтримки Міжнародного Вишеградського Фонду в рамках проекту “Удосконалення методів та інструментів політології в Україні: вплив університетів країн Вишеградської четвірки”, присвяченої питанням розвитку партій та виборів і проведеної для вшанування пам’яті Ю. Р. Шведи – українського партолога й псефолога.

Збірник статей та тез наукової конференції організовано секційно – відповідно до секцій проведеної конференції. Загалом у збірнику висвітлено проблематику особливостей аналізу та зміни виборчих преференцій під час виборів 2019 року в Україні, електоральних процесів і трансформацій у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи та світу, динаміки розвитку партійних та виборчих систем в Україні, країнах Вишеградської групи й інших країнах світу. Збірник буде цікавим для політологів і всіх тих, хто цікавиться вивченням партійно-електоральної політики та регіоналізму тощо.

УДК 329:324(477+100)(063)

ISBN 978-617-10-0568-6

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
----------------	---

СЕКЦІЯ 1. ПАРТІЙНІ ТА ІНШІ ПОЛІТИЧНІ АКТОРИ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	8
---	---

Анатолій Романюк. Електоральна волатильність на регіональному рівні за результатами виборчих кампаній 2019 року: параметри та чинники впливу ... 8

Ігор Доцяк. Регіональний вимір парламентських виборів 2019 року (на прикладі Івано-Франківської області) 18

Павло Молочко. Особливості підтримки політичних партій України у парламентській кампанії 2019 року: приклад Чернівецької області 24

Юрій Остапець, Марта Шелемба. Вплив президентських і парламентських виборів 2019 року на структурування партійного простору України: загальнонаціональний та регіональний виміри (на прикладі Закарпатської області) 33

Олексій Розумний. Президентські та парламентські вибори 2019 року: параметри тяглості та мінливості електорального вибору 51

Віталій Лебедюк. Динаміка партійної конкуренції в Україні: порівняльний аналіз результатів виборів на регіональному та національному рівнях 57

Михайло Зан. Криза політичної репрезентації угорської етнічної громади України у контексті президентських і парламентських виборів 2019 року.....68

Галина Луцишин, Світлана Матвієнків. Президентська виборча кампанія 2019 року: роль медіа 76

Оксана Ярош. Гендерна тематика у виборчих преференціях політичних партій в Україні: моніторингові звіти 82

Олександр Кашинський. Популізм як стратегія перемоги партії “Слуга народу” на виборах до Верховної Ради 2019 року.....90

Олег Вольський. Ключові особливості та характеристики виборчих кампаній до міських об’єднаних територіальних громад Львівської області.....97

Ірина Кіянка. Популізм у виборчій кампанії президента України 2019 року ...101

Світлана Була. Вплив телебачення та інтернет-комунікацій на електоральну процесу в Україні під час президентських виборів 2019 року..... 105

Наталія Стеблина. Передвиборча і поствиборча комунікація у Твіттері: аналіз політичного нарративу Петра Порошенка (2018–2019 роки).....109

Юлія Сліпецька. Зміна електоральних преференцій виборців під впливом політичної реклами під час президентської виборчої 2019 року в Україні	114
Анна Бучинська. Роль міжнародних організацій спостереження за виборами в період парламентських виборів 2019 року	124
Руслан Бичай. Питання внутрішньо переміщених осіб в передвиборних програмах кандидатів та політичних партій на президентських та парламентських виборах в Україні 2019 року.....	129

СЕКЦІЯ 2. ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПРОЦЕСИ І ТРАНСФОРМАЦІЇ В КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ Й ІНШИХ КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА СВІТУ..... 132

Robert Alberski, Joanna Kozierska. Wybory parlamentarne w Polsce w 2019 roku i ich polityczne konsekwencje	132
Andrea Schmidt. The legacy of 1989 and re-written transformation in Hungary: the impact of the elections of 2019.....	150
Michal Cirner, Irina Dudinská. Niekoľko poznámok o volebnom systéme do Národnej Rady Slovenskej Republiky	169
Petr Oskolkov. Populist international: right-wing populist parties after the 2019 European parliament elections	174
Gabriel Székely. Participatory budgeting in Slovakia: possibilities, limits and experience in practice	181
Anna Polačková, Vladislav Dudinský. Vplyv asociačnej dohody Ukrajiny s Európskou Úniou na cezhraničnú spoluprácu SR – UA.....	209
Владимир (Зеев) Ханин. Выборный год в Израиле как зеркало кризиса и трансформации политической системы	232
Олександра Чоловська. Особливості взаємозв'язку регіональних та національних виборів: теоретичні висновки на підставі врахування практичного досвіду країн Вишеградської групи.....	251
Maryan Lopata. Wybrane zagadnienia programów wyborczych zwycięskich stronnictw politycznych w wyborach parlamentarnych 2001-2007 na terenach Galicji Zachodniej w Polsce: analiza porównawcza	255
Ганна СталOVEROVA. Брексит та дострокові вибори у Великобританії.....	264
Ольга Моргунюк. Особливості виборчого процесу в Індії.....	269
Надія Панчак-Бялоблоцка. Електоральні детермінанти урядів меншості в європейських парламентських демократіях.....	276

СЕКЦІЯ 3. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ПАРТІЙНИХ І ВИБОРЧИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ, КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ Й ІНШИХ КРАЇНАХ СВІТУ 282

Юрій Мацієвський. Від партій-субститутів до справжніх партій: чи можливо це в Україні?	282
Олена Стойко. Персоналізація політичних партій на парламентських виборах 2019 року	286
Антоніна Колодій. Сучасна демократія і популізм: споріднені супротивники	293
Михайло Зарічний. Деякі математичні проблеми сучасної теорії голосування ..	304
Оксана Балашова. Націоналізації партійної системи України: вимірювання, динаміка і тренди	308
Федір Медвідь, Анатолій Твердохліб. Політичні партії і вибори: становлення консенсусної демократії в Україні	316
Василь Гулай. Трансформація партійного ландшафту Республіки Польща між виборами 2019 року до Європейського парламенту та Сейму й Сенату	327
Наталія Марадик. Партійна системи Чеської Республіки: кількісний та якісний вимір	333
Богдан Бернацький. Особливості заборони політичних партій у країнах Вишеградської групи	343
Ірина Куречко. Особливості партійної системи Словенії	348
Ігор Осадчук. Партійні системи в контексті функціонування атипових парламентських систем правління (на прикладі країн Африки)	356
Віталій Литвин. Нові різновиди та особливості й тренди розвитку спеціальних партій постматеріалістичних цінностей	363
Оксана Шурко. Позиціонування у політичній рекламі	368
Михайло Гордієнко. Політичний імідж як рушій електоральної активності	373
Андрій Панарін. Вибори як елемент соціальної інженерії	385
Тамара Козак. Політика, боротьба за владу, вибори та мова: до теоретико-методологічного взаємозв'язку понять	393
ДЛЯ НОТАТОК	399

НОВІ РІЗНОВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ Й ТРЕНДИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНИХ ПАРТІЙ ПОСТМАТЕРІАЛІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Сучасні політичні партії у різних країнах світу вже традиційно, принаймні впродовж півстоліття, але головню в останні десятиліття, формуються на різних підставах, зокрема класичній ідеологічній (чи матеріалістичній, яка поєднує в собі традиційні сім'ї політичних партій, зокрема комуністичні, соціалістичні/соціал-демократичні, аграрні, християнсько-демократичні, консервативні, націоналістичні, ліберальні) або посткласичній неідеологічній/новоідеологічній (чи постматеріалістичній, яка об'єднує екологічні, регіоналістські та зорієнтовані на певні групи інтересів політичні партії). Конструкція такої дихотомії підстав походження та формування політичних партій зумовлена структуризацією соціополітичних поділів на класичні, старі чи матеріалістичні та посткласичні, нові чи постматеріалістичні [4; 9; 12]. Відповідно, вона найчастіше слугує підґрунтям виокремлення декількох найрелевантніших ідеологічних сімей партій у рамках вже узвичаєного в партології ліво-правого ідеологічного спектра, зокрема (зліва-направо) комуністичних, соціал-демократичних, екологічних, аграрних, ліберальних, християнсько-демократичних, етнічних, консервативних, націоналістичних, персоналістських і регіоналістських [7]. Однак упродовж декількох останніх десятиліть окреме місце в структуризації партійної палітри у різних країнах світу все частіше займають так звані спеціальні партії, які позиціонуються відокремленою опцією “нових” політичних партій постматеріалістичних цінностей, що не завжди характеризуються або й зовсім не характеризуються чіткою ідеологічною ідентифікацією [1, с. 412–414].

Як цілком відокремлене явище, “нові” партії постматеріалістичних цінностей або так звані партії “нової політики” у різних країнах світу зазвичай каналізуються на підставі “нових” чи постматеріалістичних соціополітичних поділів. Відтак, як відомо широкому науковому загалу, ці політсили головню фокусуються на розв'язанні проблем захисту довкілля (екологічної відповідальності) та сталого розвитку, автономії індивіда та вільного вибору стилю життя, захисту демократії участі, рівності статей, прав та свобод різних груп населення, національної спадщини та врегулювання міграційних питань тощо. Тим не менше, будучи вкрай специфічними за своєю програмною маніфестацією, партії постматеріалістичних цінностей формуються на тлі інших, переважно мейнстрімних політсил, а тому також намагаються знайти та викристалізувати своє місце в рамках ліво-правого ідеологічного спектра та позиціонування тієї чи іншої країни. А це, своєю чергою, неодмінно зумовлює розширення та переформатування традиційних лівих і правих партій у рамках сучасних параметрів ідеологічного протистояння та міжпартійної

конкуренції у світі, що неодмінно зумовлює постановку проблематики сутності та варіативності “нових” партій. Відтак у цьому розрізі цілком слушною та доцільною є емпірична кластеризація усіх “нових” партій постматеріалістичних цінностей на “нові ліві” (переважно екологічні, енвайроменталістські і зелені), які здебільшого є системними й ідеологічними, та “нові праві” (найчастіше антиемігрантські), які традиційно виявляються як антисистемні та популістсько-неідеологічні [11]. Однак, на протипагу, зовсім не всі постматеріалістичні цінності отримують політичне наповнення і рефлексування, оскільки не завжди кореспондуються з політичними маніфестами різних партій “нової політики”. Відповідно, далеко не всі постматеріалістичні цінності є підставою формування соціополітичних поділів “нової політики”, а тому й політичних партій, які прямолінійно вписуються у дихотомію на “нових лівих” і “нових правих”.

Це означає, що, крім “нових лівих” та “нових правих” партій як найрелевантніших опцій партій постматеріалістичних цінностей, у багатьох країнах світу, передусім в країнах Європи, доцільно виокремлювати й спеціальні (чи атипові) політичні партії постматеріалістичних цінностей або ж партії спеціальних, специфічних чи спеціалізованих політичних інтересів окремих соціальних груп [2; 6; 10]. Спеціальні політичні партії – це такі політсили, у засадах програмної діяльності яких лежать спеціальні чи нетрадиційні цінності та інтереси, які звісно мають постматеріалістичний характер і природу. Попри те, що спеціальні політсили не можна об’єднати за єдиним проблемним й організаційним вектором їхнього спрямування, спільними для них є нетрадиційна та не надто широка програмна спрямованість, а також надто обмежене коло виборців та симпатиків. Крім того, особливістю спеціальних партій є те, що вони історично й функціонально не адресують свою критику та вимоги одній або декільком суспільним групам, а відтак і формату певної домінуючої в тій чи іншій країні виборчої системи. Натомість всупереч політичній традиції вони звертаються до апріорі гетерогенного суспільства незалежно від професійних, етнововних, релігійних, територіальних, вікових та інших характеристик громадян. Як наслідок, спеціальні партії постматеріалістичних цінностей не становлять єдиної та гомогенної групи, а натомість піддаються таксономії і структуризації на декілька груп. Зокрема, залежно від поєднання програмних позицій та особливостей апелювання до електорату спеціальні партії найчастіше поділяють на феміністські, екологічні, лібертаріанські, антиістеблішментські та пенсіонерські. Також останнім часом все частіше виникають чи поширенішими стають феномени гуманістських і ЛГБТ-партій, автономістських, сецесіоністських, сепаратистських і регіоналістських партій, секуляристських й антиклерикальних партій, піратських, антикорупційних, сатиричних, паціфістських і монархістських партій, а також спеціальних партій захисту принципів прямої демократії тощо. Причому, як цілком очевидно, історично домінуючими серед них були і залишаються феміністські (неофеміністські) та екологічні/енвайроменталістські політичні партії, рухи та організації [1, с. 412–414].

Примітно, що виокремлення та структуризація варіативних опцій спеціальних партій постматеріалістичних цінностей у різних країнах світу не є випадковими. Річ у тому, що спеціальні партії постматеріалістичних цінностей переважно є політсилами структурних проблем, які позиціонуються як спеціальні чи специфічні для певних соціальних груп. Виняток становлять лише екологічні партії, які на сучасному етапі політичного розвитку та міжпартійної конкуренції позиціонуються як політсили і структурних, і неструктурних проблем, оскільки вони пропонують і “нові” рішення проблем суспільно-політичного значення, вдаються до альтернатив “старим” підходам, які вкладаються в рамки традиційного ліво-правого ідеологічного спектра. Відповідно, не випадковість і концептуальна валідність виокремлення спеціальних політичних партій постматеріалістичних цінностей також зумовлена подібною логікою та сценаріями їхнього формування, а відтак і впливу “нових” політсил на усталені партійні системи. Така логіка зазвичай включає декілька етапів: виникнення “нових” соціальних рухів; зростання впливу малих партій; відхід частини прихильників традиційних лівих і правих партій до постматеріалістичних лівих та правих партій; “відчуження” носіїв так званої “нової політичної свідомості” від мейнстрімної політики та їхня відмова підтримувати традиційні партії; створення “нових” партій.

Разом з цим, у сучасному політичному світі проблема виникнення й інституціоналізації спеціальних партій постматеріалістичних цінностей не є самодостатньою, оскільки вона перебуває на межі стику партій “старих” і “нових” соціополітичних поділів. Відтак “старий” та “новий” конфлікти співіснують, але жоден із них не домінує, адже зазвичай партії постматеріалістичних цінностей (в тому числі й спеціальні), навіть якщо вони це заперечують, продовжують векторну ідеологічну спрямованість мейнстрімних партій “старої політики”. Особливо з огляду на те, що в сучасному світі “нова” структурна диференціація і поляризація почала виявлятися лише у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть. Більше того, вона оформилась як оновлена дихотомія між “новими” лівими і “новими” правими партіями, а також між “старими” (або мейнстрімними) політсилами у рамках класичного ліво-правого ідеологічного спектра. У підсумку це засвідчує, що спеціальні партії постматеріалістичних цінностей головню (за винятком окремих своїх опцій) є новим трендом міжпартійної конкуренції та політичного процесу, однак вони усереднено все ще є надто слабкими і не можуть конкурувати з партіями “старої політики”. Саме тому сьогодні у багатьох країнах світу простежується і відокремлення, і паралелізація двох вимірів міжпартійної конкуренції: перший вимір стосується кластичних (“старих”) соціополітичних поділів на підставі матеріалістичних цінностей, конфліктів інтересів та конкуренції традиційних лівих і правих партій [3; 8]; другий вимір звернений до “нового” соціополітичного поділу, зокрема на підставі “нових” постматеріалістичних цінностей, конфліктів, очікувань і конкуренції традиційних та “нових”, в тому числі й спеціальних, партій [5; 9]. Причому “новими” лівими, в тому числі й спеціальними, партіями у цьому контексті типowo (проте не завжди) стають екологічні,

феміністські, ЛГБТ, гуманістські, георгістські, пацифістські, лібертаріанські, піратські та пенсіонерські партії, а натомість “новими” правими, в тому числі й спеціальними, політичними партіями – секуляристські, антиклерикальні, регіоналістські, антиіммігрантські, антистеблшментські і гротескні партії. Відтак вони є реакцією один одного не лише на культурні зміни постматеріалістичних суспільств, а й на процеси їхнього оформлення та розвитку.

Водночас очевидно, що виділення різних типів спеціальних політичних партій постматеріалістичних цінностей та оцінювання їхньої ідеологічних позицій на тлі мейнстрімних партій є логічно детермінованими, адже такі політсили не завжди підпадають під класифікацію і позиціонування партій в ліво-правому ідеологічному спектрі. Річ у тому, що не всі спеціальні партії можна класифікувати, оскільки вони доволі часто створюються для вирішення “однієї проблеми”. З огляду на це, всі спеціальні партії постматеріалістичних цінностей можна дихотомувати на дві групи: спеціальні партії структурних проблем, які властиві для визначених соціальних груп; спеціальні партії неструктурних проблем, що мають відношення до політичного процесу на загальнонаціональному чи наднаціональному рівні тощо. Причому очевидно, що найчастіше підставою формування спеціальних партій постматеріалістичних цінностей у різних країнах світу є структурні чинники. Разом із цим, деякі партії спеціальних інтересів (зазвичай це партії, які не спрямовані на вирішення лише “однієї проблеми”) компонують у собі складові структурних і неструктурних проблем. Більше того, окремі з цих партій пропонують “нові” рішення “старих” проблем і вдаються до альтернатив “старим” підходам, які вкладаються у рамки традиційного ліво-правого ідеологічного континууму. Хоча, на противагу, загалом поки що партії спеціальних цінностей є недорепрезентованими й електорально неуспішними у більшості країн світу. А це, у підсумку, дозволяє аргументувати, що спеціальні партії постматеріалістичних цінностей сьогодні, хоча й не у всіх країнах, є ще надто слабкими та не можуть становити системної конкуренції партіям “старої політики”.

Список використаних джерел

1. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
2. Baron D. Review of Grossman and Helpman's Special Interest Politics // Journal of Economic Literature. 2002. Vol. 40. P. 1221–1229.
3. Bartolini S., Mair P. Identity, competition, and electoral availability: The stabilization of the European electorate, 1885–1985. ECPR Press, 2007. 327 p.
4. Evans G., Whitefield S. Identifying the bases of party competition in Eastern Europe // British Journal of Political Science. 1993. Vol. 23. P. 521–548.

5. Flanagan Scott C., Lee Aie-Rie. The newpolitics, culturewars, and the authoritarian-libertarian value change in advanced industrial societies // *Comparative Political Studies*. 2003. Vol. 36. P. 235–270.
6. Grossman G., Helpman E. *Special Interest Politics*. Cambridge and London: MIT Press, 2001. 364 p.
7. Lane J., McKay D., Newton K. *Political Data Handbook: OECD countries*. Oxford, 1997. 357 p.
8. Lipset S., Rokkan S. Cleavage structures, party systems and voter alignments: An introduction // Lipset S., Rokkan S. *Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives*. New York: Free Press, 1967. P. 1–64.
9. Marks G., Hooghe L., Nelson M., Edwards E. Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality // *Comparative Political Studies*. 2006. Vol. 39. P. 155–175.
10. Martineau N-G. The Influence of Special Interests and Party Activists of Electoral Competition // *Job Market Paper*. 2010. 60 p.
11. Moreno A. *Political Cleavages: Issues, Parties, and the Consolidation of Democracy*. Westview Press, 1999. 205 p.
12. Zielinski J. Translating social cleavages into party systems: The significance of new democracies // *World Politics*. 2002. Vol. 54. P. 184–211.